

**Ministru prezidenta Aigara Kalvīša uzruna Latvijas Inteligences
60.konferencē “Latvija mostas. Mācās. Strādā.” 2005.gada
30.septembrī**

Cienījamās dāmas un godātie kungi!

Mēs esam sapulcējušies, lai kopīgi pārrunātu ļoti būtiskus jautājumus. Jautājumus, kurus nevaram atlikt vai izlikties neredzam. Kādu redzam šodienas Latviju, kādu vēlamies to redzēt rīt, un kas būtu jādara, lai savus mērķus sasniegtu.

Droši vien viedokļi par to, cik labā vai sliktā situācijā atrodamies šobrīd, būs atšķirīgi. Iespējams, domas dalīsies par to, kas tieši būtu darāms situācijas uzlabošanai. Taču esmu pārliecināts, ka par jautājumu, kādu mēs vēlamies redzēt savu valsti nākotnē, strīdu būs vismazāk.

Mēs visi vēlamies dzīvot labāk. Vēlamies pelnīt vairāk un vairāk tērēt, vairāk uzzināt un izbaudīt, vairāk iespēju dažādi pašizpauzmei, mēs visi vēlamies saviem bērniem dot vairāk iespēju un redzēt viņus laimīgus.

Mēs vēlamies vairāk drošības un stabilitātes, un ātras attīstības, vienlaikus stingri turoties pie brīvības un demokrātijas ideāliem. Mēs visi vēlamies būt laimīgi. Protams, laime un laba dzīve dažādiem cilvēkiem nozīmē dažādas lietas un tas arī nav valsts uzdevums padarīt katru laimīgu. Šķiet vienīgi komunistiem bija tāda politiskā vīzija. Padarīt visus laimīgus, lai cik arī nenāktos nogalināt un ieslodzīt koncentrācijas nometnēs pirms tam.

Valsts uzdevums ir radīt iespējas un sniegt garantijas. Valsts saņem nodokļu naudu un politiķi saņem pilsoņu uzticību iztērēt šo naudu sniedzot cilvēkiem pretī zināmas garantijas un iespējas. Drošību, likumību, izglītību, medicīnu, infrastruktūru, sociālās garantijas un vēl virkni lietu. Tādas ir valsts funkcijas.

Taču realizējot valsts pamatfunkcijas izrādās, ka ir iespējams ļoti dažādi salikt uzsvarus, darot vienu un to pašu lietu. Valsts var uzņemties segt visus ar ārstēšanos saistītos izdevumus vai nesept, segt daļēji, lielā apmērā vai minimālā. Dažādas valstis iet dažādus ceļus. Tas pats izglītībā. Dažādas valstis izvēlas dažādus modeļus visos līmeņos sākot ar pirmskolas beidzot ar augstāko izglītību.

Realizējot valsts pamatfunkcijas parādās virkne iespēju kā to darīt. Diemžēl neeksistē viena pārliecinoši labākā modeļa, katra valsts izvēlas sev atbilstošāko to, kas visvairāk atbilst tās situācijai un izpratnei.

Vienas valstis izvēlas uzturēt lielus nodokļus, citas daudz mazākus, vienas valstis attīsta maksas medicīnu, citas tieši pretēji. Daudzās jomās Latvija savu ceļu ir izvēlējusies stihiski. Kaut ko pārmantojām, kaut ko noskatījāmies no vieniem, kaut ko no citiem, dažās jomās vēl aizvien nezinām ko gribam.

Es vēlos pievērst uzmanību šiem pamatjautājumiem tāpēc, ka runājot par nākotni, bieži mēs mēdzam pārlekt daudzus soļus uz priekšu netiekot skaidrībā ar pamatlietām.

Cilvēki, piemēram, runā par intelekta un tehnoloģiju ietilpīgu ražošanu, bet aizmirst

pirms tam tikt skaidrībā kā uzlabot skolēnu matemātikas zināšanu un svešvalodu līmeni. Daudzi runā par naudu zinātnei, bet aizmirst parunāt par zinātnes finansēšanas modeli.

Šāda pieeja, kas mīl kavēties sapņos un fantāzijās, bet nemīl runāt par sistēmiskām un ideoloģiskām valsts uzbūves lietām, noved pie esošās situācijas. Tiek izvirzīti mērķi un risināti uzdevumi, kas ir atrauti no reālās situācijas. To atrisināšanai nav bāzes, nav nedz cilvēcisku, nedz strukturālu resursu. Nauda tiek notrallināta, laiks iet.

Latvijas tagadnes un nākotnes lielākā problēma ir nevis naudas trūkums, kā daudzi apgalvo, bet gan kompetences trūkums. Ja augstskolu beidzēji kļūst par bezdarbniekiem un ir spiesti pārkvalificēties, tad viņu izglītošanai iztērētā nauda ir iztērēta bezjēdzīgi. Tas nav bijis naudas trūkums, kas izraisījis problēmu.

Ja pie Latvijā esošā bezdarba līmeņa mēs redzam, ka uzņēmēji nevar atrast kvalificētu darbaspēku visdažādākajās profesijās, tad tas nav naudas trūkums. Ja Latvijā pie esošā bezdarba līmeņa uzņēmēji nevar atrast pietiekamā daudzumā pat nekvalificētu darbaspēku, kurš atbilstu tikai elementārākajām prasībām – nedzert, nāktu uz darbu, nezagtu, būtu elementāri kārtīgs – tad tā nav naudas problēma. Tā ir daudz dziļāka un daudz sāpīgāka problēma un tikai tāda, diskusija, kas aizskars šādus jautājumus, varēs ievadīt sarunu par Latvijas nākotni.

Kas ir cēlonis tam, ka daudzi darbaspējīgā vecuma cilvēki labāk izvēlas alkoholu un gadījuma darbus nevis pastāvīgu darbu? Kāpēc Latvijā ir zema cilvēku interese par uzņēmējdarbības attīstīšanu? Kāpēc mums katru gadu ir cita valdība un cita politika? Kāpēc daudzos rādītājos esam pēdējā vietā Eiropā? Kāpēc studentu un skolnieku vidū visaugstākais pieprasījums ir pēc sociālām un humanitārām zinātnēm? Kādi ir objektīvie un kādi – subjektīvie iemesli šādai situācijai? Tikai tāda veida jautājumi varētu sākt viest skaidrību par to uz ko balstoties tad mēs būvēsim savu nākotnes Latviju.

Protams, šie jautājumi nav viegli atbildami. Grūti ir cerēt uz neapstrīdamām un eksakti precīzām atbildēm, bet mums ir par to jādomā, mums ir vajadzīgas idejas, hipotēzes, diskusija. Jebkuram plānam - īpaši stratēģiskam - ir jābūt iesakņotam īstenībā, jābalstās realitātē. Cilvēkos uz kuriem tas attiecas. Resursos, kas ir pieejami.

Plānam jābūt emocionāli un psiholoģiski atbilstīgam konkrētai situācijai, konkrētajai sabiedrībai. Jebkuram, kas raksta šādu plānu - domā par to - pats galvenais ir pazīt savu tautu, zināt kas ir tās idejas kurām tauta sekos un kurām nē. Citādi tam visam nav nekādas jēgas. Mēs nedzīvojam vairs totalitārā valstī.

Citādi var sanākt, ka plānā būs rakstīts, ka Latvija būs IT un bioķīmijas lielvalsts, bet vēlēšanās pilsoņi nobalsos par nacionālās sētas saglabāšanu, lauksaimniecību un tradicionālā saimniekošanas veida kopšanu un viss darbs pie visiem plāniem būs velts. Šī ir ļoti svarīga problēma.

Mums ir jāsaprot, ka valsts stratēģisko attīstību nosaka vēlētajī nevis ierēdņi un pat ne politiķi, tie ir vēlētajī, pilsoņi, kas nosaka valsts attīstību.

Domājot par valstiskās attīstības stratēģiju mums ir svarīgi neuzkāpt uz padomiskās domāšanas grābekļa. Tas ir viegli, jo Padomju Savienība bija valsts ar varbūt

visdetalizētāko, filozofiski un ideoloģiski vislabāk izstrādāto stratēģiskās attīstības plānu pasaules vēsturē. Bija, kā mūsdienās teiktu vīzija, bija skaidri definēti mērķi bija pa piecgadēm sadalīts plāns kā šo mērķi sasniegt. Katrs zināja, kurp valsts dodas. Bija izplānots viss, cik liels dzīvoklis drīkst būt, cik liels dārziņš, kas jāražo un kas jāaudzē, kas jālasa un kas jārunā. Šī valsts, tāpat kā visi totalitāri režīmi balstījās idejā, ka valsts zina, kas cilvēkam vajadzīgs. Kāda labklājība, kāda brīvība, kāda dzīve.

Šodien ir svarīgi apzināties, ka mēs par valsti domājam pilnīgi savādāk. Velosipēds par laimi nav jāizgudro. Arī runājot par plānošanu mums ir ļoti svarīgi mācīties no pieredzējušu demokrātiju pieredzes. Un, lai cik dažāda tā arī nebūtu, viens ir skaidrs, īstenojas vienīgi tā stratēģija, kas rodas politiķu un vēlētāju kopdarbībā.

Ir tikai viens veids, kā sabiedrība var ietekmēt to, kāda izpratne par brīvību, vērtībām un vajadzībām tiek valstiski atbalstīta un īstenota. Attīstīta demokrātiska valsts paredz to, ka ejot uz vēlēšanām cilvēks nobalso par konkrētu ideoloģisku vērtību kopumu, par noteiktu, valsts nākotnes vīziju, par konkrētu stratēģisko plānu.

Vēlēšanās cilvēki izvēlas, vai balsot par komunistiem, kuriem ir skaidra vīzija par to, kā visiem jādzīvo - kā viss jāatņem bagātajiem, jāiznīcina privātīpašums un tamlīdzīgi. Vai arī par galējiem liberāļiem, kas uzskata, ka valstij vispār tik pat kā nav jāiejaucas brīva tirgus izveidotajos spēles noteikumos. Vai arī nobalso par kādu pa vidu visā šajā plašajā iespēju spektrā, bet katrā ziņā par kādu konkrētu redzējumu, konkrētām vērtībām, konkrētu izpratni. Tas ir veids kā demokrātiska sabiedrība visā pasaulē funkcionē.

Zinātnieki pēta, institūti iesaka, partijas un politiķi pārņem idejas, risinājumus argumentus, kas viņuprāt varētu tikt sabiedrībā uztverti vislabāk, bet pēdējais vārds pieder cilvēkam pašam. Vēlētājam.

Ja mēs šādi paskatāmies uz Latvijas vēlētāju, tad mēs redzam, ka vairākums Latvijas pilsoņu tiešām ir visus šos gadus balsojuši par atsevišķām stratēģiskām nostādnēm - par ES par NATO, par latviešu valodas un kultūras saglabāšanu, par godīgumu, profesionalitāti.

Tās ir dažas vērtības un dažās īpašības par kurām mēs redzam skaidri izteiktu pilsoņu nostāju. Izteiktāk mēs, diemžēl, redzam, ka Latvijas pilsoņi ir balsojuši nevis par vērtībām, ideoloģijām un programmām, bet gan par personībām un lozungiem. Kamēr tas ir tā, nekāda cerība uz ilgt spējīgu vienotu stratēģiju nepastāv.

Valsts stratēģisko attīstību nenodrošina ierēdņi, pat ne kāda viena valdība, to nodrošina cilvēki, pilsoņi, kuri ilgstoši atbalsta tos, kas strādā kādā noteiktā veidā un virzienā, un novēršas no citiem. Un ar atbalstu es domāju atbalstu ne tikai politiķiem, bet arī līdzpilsoņiem, kas strādā virzienā, kas veicina noteikta nākotnes mērķa sasniegšanu.

Mums jāiemācās priecāties par otra panākumiem. Mums jāsaprot, ka ikviena Latvijas cilvēka personiskie panākumi ir arī valsts izaugsmes ķīla. Joprojām bieži sastopams uzskats, ka viens veiksmīgs uzņēmējs apdraud konkurentus, veiksmīgs teātra režisors aizēno savu kolēģu sniegumu. Daudzi pēdējo desmit gadu veiksminieki bez šķirošanas ir kļuvuši par skaudības un neiecietības upuriem. Tas ir aplamī. Mums jāiemācās saskatīt cilvēku personiskajos sasniegumos valsts attīstības iespējas. Un

jāspēj novērtēt cilvēka personību.

Demokrātiska sabiedrība ir sarežģīts mehānisms, kurā savstarpēji atkarīgi pastāv pilsoņi, politiķi, masu mediji. Politiķi runā ar pilsoņiem ar masu mediju starpniecību. Masu mediji ir filtrs, kurš katram politiķa vārdam vai idejai pievieno savu vērtējumu, komentāru, viedokli. Tādu to saņem pilsonis.

Katra politiska norise pilsoņu redzeslokā vismaz Latvijā parādās tikai tā, kā to ir vēlējušies masu mediji. Sabiedrības nākotnes pamatus veido šīsdienas diskusiju un viedokļu vide. Tā vide, kuru neveido nauda, tā vide kuru veido prāti un ne tikai politiķu prāti. Vide, kuru veido mēdiji, sabiedriskas organizācijas, arodbiedrības un viedokļu līderi un daudzi citi.

Mums jāamācās sadarboties visos līmeņos – politikā, biznesā, zinātnē, kultūrā, uzņēmējdarbībā. Tikai tad, ja strādāsim kopā, mēs spēsim sasniegt vairāk arī katrs atsevišķi.

Labējām partijām, kas šobrīd Latvijā ir pie varas, jāiemācās skatīties tālāk par kārtējām vēlēšanām. Nepriecāties par citu kļūdām, bet kopīgi strādāt divdesmit, trīsdesmit gadu perspektīvā. Domāju, ka esam nobrieduši šādām attiecībām. Mūsu mērķis ir sadarboties spējīga nevis sašķelta sabiedrība. Par to es esmu pilnīgi pārliecināts. Un tad arī rezultāti būs.

Paldies par uzmanību!